View the original article

ДОНБАС

«Не хочу залишатися за залізною завісою»: як українці зараз виїжджають з окупованого Донбасу

Радіо Свобода

29 листопада 2026, 07:00

Єдиний гуманітарний коридор «Мокрани – Доманове», червень 2026 року

Валентина Дончевська та Христина Терещенко, «Точка Сходу», для Радіо Свобода

Щоб виїхати з окупованих Росією територій, українцям доводиться лишати позаду дім та рідних, не знаючи, чи вдасться колись побачитися знову, проходити фільтрацію ФСБ та долати шлях щонайменше через три країни.

Розповідаємо, чому українці наважуються залишити свої домівки навіть після 12 років в окупації та через що їм доводиться пройти, щоб потрапити на вільну

територію України – і фактично почати життя спочатку.

▸ Про спільний проєкт Радіо Свобода та «Точки Сходу»

Як люди наважуються виїхати з окупації

30-річний **Олег** (ім'я змінене на прохання героя) до виїзду на підконтрольну Україні територію жив у місті на Донеччині, яке перебуває під російською окупацією з 2014 року. Виїхати чоловік наважувався довго. Одна з причин – порушення зору. Та, за словами Олега, з часом там ставало дедалі важче жити.

Місто поступово занепадало: заводи закривалися, громадський транспорт ходив дедалі рідше, ціни зростали. А ще були постійні перебої зі світлом, воду подавали раз на кілька днів. До того ж, вона була лише технічною, тому питну доводилося купувати.

> ***«Є розуміння того, що далі буде тільки гірше»,*** – каже чоловік.

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:
«Діти вже кричали, що хочуть їхати». Чому батьки відтягують виїзд із прифронту

Ще одна причина – ізоляція від українського та взагалі незалежного інформаційного простору. Щоб користуватися YouTube, Facebook, Telegram та іншими сервісами, Олегу доводилось оплачувати VPN-сервіси.

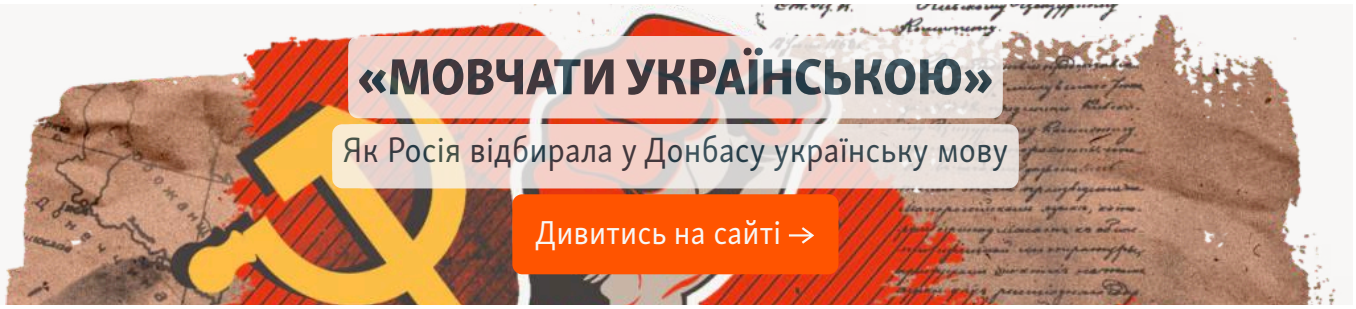
> *«Жити в нормальному інформаційному просторі, навчатися, щось робити – стає набагато складнішим з кожним місяцем. Мені здається, що буде залізна завіса. У якийсь момент ми її вже не проб'ємо. І я не хочу залишатися за цією залізною завісою без перспектив»,* – пояснює він.

Та, попри це, Олегу вдавалося зберігати зв'язок з Україною. Він продовжив дистанційно навчатися в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса, який після окупації міста у 2014-му евакуювали до **Вінниці**. Забрати диплом Олег планує вже тепер, після виїзду на підконтрольну владі України територію.

Спілкується чоловік українською мовою. Але в окупації, зауважує, говорити нею небезпечно – це може привернути увагу силовиків.

> *«**Немає зрозумілого алгоритму, за яким можна передбачити наслідки**: одну людину можуть не помітити, іншій почнуть погрожувати, третю викличуть на допит, затримають або викрадуть»*, – пояснює Олег.

Тому, каже, з незнайомими людьми спілкувався російською, а українську залишав для розмов із тими, кому довіряв.

Це не єдині заходи безпеки, які він вживав. Приблизно з 2022 року – коли Росія почала повномасштабне вторгнення – Олег почав користуватися двома пристроями. З собою носив телефон з російськими застосунками та YouTube, для якого зробив окремий обліковий запис. Вдома лежав планшет з контактами друзів, українськими соцмережами та іншими сервісами для спілкування.

> *«Я розумів, що це все одно небезпечно. Але як жити інакше, я теж не дуже розумію, якщо чесно. Було розуміння того, що рано чи пізно десь я «спалюся», десь у мене будуть проблеми», – розповідає Олег.*

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

Як безпечно тримати зв'язок в окупації: інструкція

Чоловік вирішив шукати можливості для виїзду. Допомогли йому в цьому інструменти штучного інтелекту. За допомогою Gemini він шукав інформацію про маршрути та контакти організацій, які допомагають людям виїхати з окупації. Так знайшов благодійний проєкт **Helping to Leave**.

Олег зізнається: важко було не лише залишати звичне життя, а й розлучатися з рідними, які залишилися в окупації.

> *«Не кожна людина наважиться виїхати сама. Це доволі важко – покинути рідних, коли розумієш, що з кимось ти ще зустрінешся, а з кимось уже ні»,* – говорить чоловік.

Дорогою Олег зустрів жінку, яка наважилась виїхати саме через сімейні обставини. Вона розповіла йому, що їде із окупованої частини Запорізької області до підконтрольної. Відстань між нею та її дітьми становила лише близько 50 кілометрів, але через окупацію та бойові дії вони роками не могли побачитися.

З окупованої Донеччини до Волині: як пройшла дорога

Уся дорога від дому до підконтрольної владі України території забрала у Олега близько п'яти днів. Виїзд чоловіка організовували заздалегідь. Він домовився з таксистом, який мав забрати його від будинку та довезти до Донецька. Гроші водієві передав наперед. Однак у день поїздки все пішло не зовсім за планом.

> *«Під'їхав на таксі до Донецька, там уже була якась метушня. Ми не змогли проїхати одним зі шляхів – він був заблокований, ймовірно, там був приліт»,* – згадує Олег.

З Донецька чоловік вирушив до російського **Ростова**. На виїзді з окупованої території до Ростовської області пройшов фільтраційну перевірку. Співробітники прикордонної служби ФСБ РФ перевірили у нього документи, запитали, чи служив він в армії, оглянули рюкзак за допомогою сканера та металошукача.

З окупованої території Донецької області чоловік виїхав до Росії – спочатку до Ростова. На фото: окупований Донецьк, жовтень 2022 року

У Ростові Олег зустрівся з ще десятьма людьми, які також виїжджали з окупованих територій. Серед них були люди з когнітивними порушеннями та двоє людей на кріслах колісних. Для них організували таксі та орендували житло.

Після кількох днів у Ростові група вирушила потягом до **Смоленська**. Там Олег знову зіткнувся з перевіркою. У його рюкзаку лежав рідкий пластир, який працівники російської транспортної поліції прийняли за перцевий балончик.

> *«Мене викликали на особистий огляд, почали перебирати речі. Ледь не знайшли папку з українськими документами. Ми разом із ними перебирали речі, і я зрозумів, що їхню підозру викликала саме ця пляшка»,* – розповідає чоловік.

Коли Олег зрозумів, що саме привернуло увагу перевіряльників, швидко забрав рюкзак і пішов. Через поспіх залишив там пакет із частиною своїх речей.

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:
«Єдина країна» з «фільтрацією»: як працює кордон РФ з окупованою частиною Донбасу

Олег також запам'ятав, як у Смоленську їм допомагали працівники російської залізниці – зокрема, з перевезенням людей на кріслах колісних. Одна з працівниць, коли вони залишилися наодинці, прямо запитала його, куди він їде – до Києва чи Європи.

За словами Олега, вона пояснила, що вже не вперше бачила такі групи: близько десяти людей з українським акцентом, які рухаються одним і тим самим маршрутом.

> ***«Мені запам'яталося, що вона сказала: «Ви всіх своїх вивозите». І це правда»,*** – каже чоловік.

Які маршрути доступні для виїзду

Люди, які хочуть виїхати з окупованих територій на підконтрольну Україні територію, не можуть зробити це напряму. Їм доводиться їхати через Росію, а далі – через Білорусь або країни Європейського Союзу. Наразі єдиний гуманітарний коридор для повернення в Україну – «Мокрани – Доманове» у Волинській області.

«Мокрани – Доманове»: як працює гуманітарний коридор

> *«Люди, які бажають виїхати з тимчасово окупованих територій, змушені виїжджати через територію РФ та Білорусі, щоб дістатися до гуманітарного коридору. Тому на цьому шляху вони стикаються з більшими труднощами: і під час перетину кордонів, і через вимоги до документів, і через перевірки.* ***Загалом цей шлях довгий, важкий і не всім під силу, особливо якщо людина має додаткові потреби»,*** – пояснює головна фахівчиня з евакуації з ТОТ та Росії Helping to Leave **Софія Гедзенко**.

Гуманітарний коридор «Мокрани – Доманове» – єдина можливість потрапити на вільну територію України з окупованої Росією. На фото – двері до приміщення вже на пункті пропуску на Волині, де працюють співробітники Helping to Leave

Вона зазначає, що не всі, хто хоче виїхати, потребують супроводу волонтерів. Це залежить від фізичних можливостей людини та того, чи може вона самостійно пересуватися й орієнтуватися в незнайомих місцях.

> «***Дуже багато людей виїжджають комерційними перевізниками***. *Так само будь-яка людина, яка має таку можливість, може скористатися громадським транспортом – автобусами чи потягами – і дістатися до того ж самого місця. Це, можливо, буде дешевше. Якщо людина може самостійно це все робити, то цьому нічого не перешкоджає»,* – каже фахівчиня з евакуації.

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

«Там пекло. Ви йдете – мертвий лежить». Розповіді тих, хто виїхав із окупованих територій

За словами директорки громадської організації «Донбас СОС» **Віолети Артемчук**, незалежно від обраного маршруту, людям доводиться проходити російську

фільтрацію.

> *«На кордоні дуже прискіпливо перевіряють телефони: шукають компрометувальні фото, листування в месенджерах, особливо з українськими номерами, перевіряють, чи встановлені застосунки «Ощадбанку» та «Приватбанку», і переглядають донати.* ***Сама наявність цих банківських застосунків уже може стати червоним прапорцем****»,* – розповідає директорка «Донбас СОС».

Вона розповідає про випадок, коли жінку не пропустили через стару фотографію у вишиванці.

> *«Їй довелося повернутися на окуповану територію і пробувати виїхати знову через три-чотири місяці. Бувають випадки, коли людей не лише розвертають, а й затримують»,* – зазначає вона.

Також у громадській організації радять звертатися за консультацією приблизно за два місяці до виїзду, щоб підібрати маршрут відповідно до наявних документів.

З міркувань безпеки редакція не може радити будь-який із маршрутів для виїзду з окупованих Росією територій, як і послуговуватись порадами штучного інтелекту. В разі готовності виїхати варто звернутись до громадських організацій, як-от Helping to Leave чи «Донбас СОС», які нададуть актуальну інформацію та проконсультують, врахувавши індивідуальні обставини.

Затримання, мобілізація та відсутність документів: що ускладнює виїзд із окупації

Люди, які планують виїхати з окупованих територій, бояться не лише складної дороги. У чоловіків особливе занепокоєння викликає ризик затримання або примусової мобілізації до російської армії. Виїхати можуть завадити й проблеми з документами.

Віолета Артемчук розповідає, що, наприклад, одна жінка запитувала, чи можуть мобілізувати її 55-річного батька під час проїзду територією Росії або Білорусі.

Люди з окупації після перетину гуманітарного коридору «Мокрани – Доманове», грудень 2025 року

Вона наголошує: гарантувати, що людина безпечно пройде всі перевірки, громадська організація не може.

> *«Тимчасово окуповані території, територія Росії – це території, де взагалі не діють закони. Тому ми не можемо сказати, що нічого цього не відбудеться. Ми не можемо сказати на 100%: їдьте, вас не затримають, бо ми не можемо знати їхніх алгоритмів.* ***Алгоритми змінюються. Те, що актуально сьогодні, може бути неактуально завтра****»,* – пояснює директорка «Донбас СОС».

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:
Росія нарощує мобілізацію українців на окупованих територіях. Якими методами?

Ще одна перешкода – повна відсутність документів. Головна фахівчиня з евакуації з ТОТ та Росії Helping to Leave **Софія Гедзенко** розповідає, що їм відомі випадки, коли люди не можуть виїхати, бо не мають документів – ні російських, ні українських – і не можуть самостійно їх оформити.

Особливо складно літнім людям, яким важко дістатися до установ, пройти процедуру встановлення особи та отримати російський паспорт.

Подібну проблему мають деякі молоді люди, які виросли в окупації та не мають українських документів. Наприклад, якщо у 2014 році дитині було сім років, вона могла не встигнути отримати навіть паспорт громадянина України. Часто єдиний документ, який має така людина, – свідоцтво про народження.

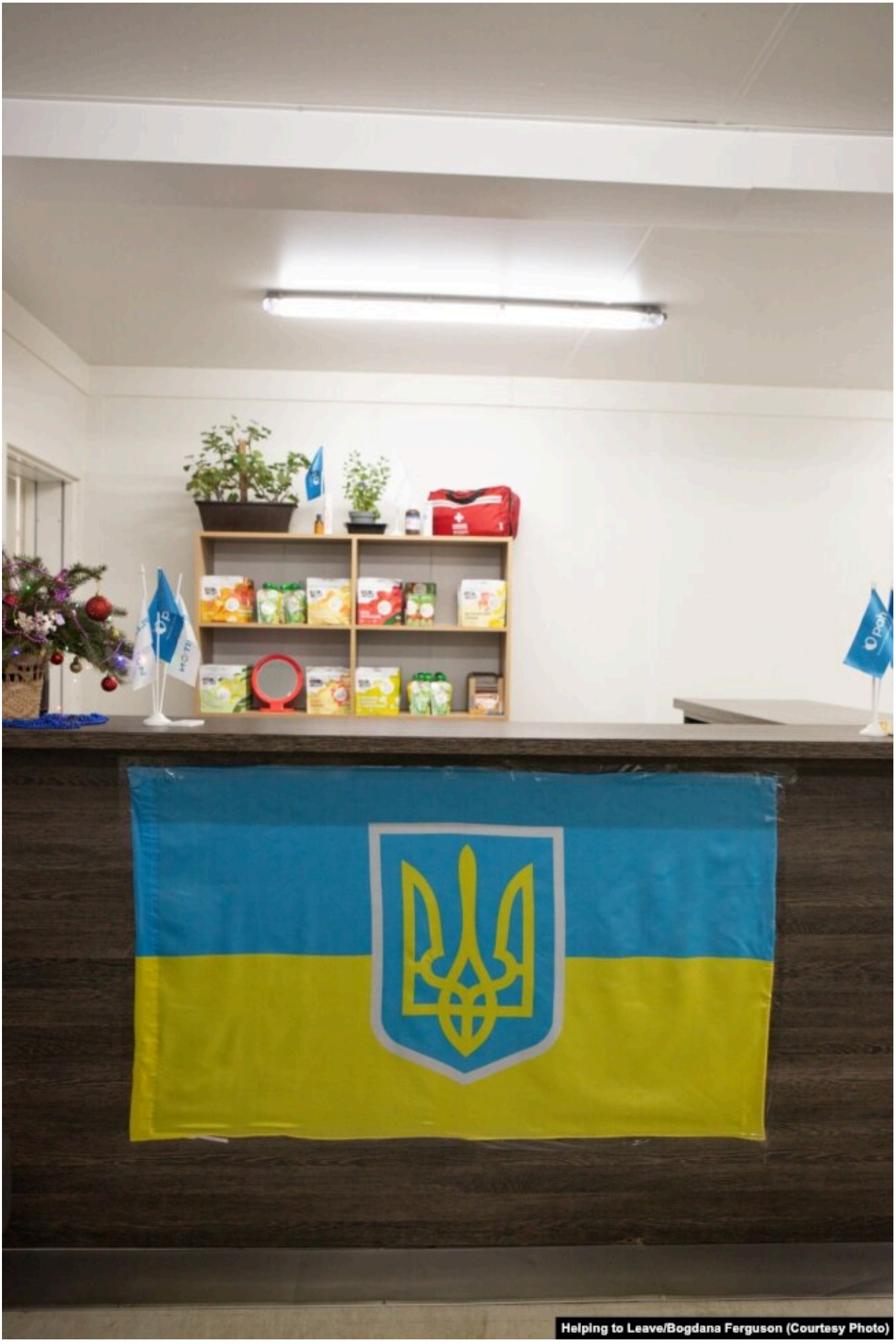
ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

Живете в окупації і не маєте українських документів. Як повернутися: інструкція

Віолета Артемчук пояснює, що для в'їзду в Україну їх потрібно ідентифікувати. Зазвичай для цього використовують документи батьків. Але не всі батьки підтримують рішення дитини виїхати з окупації, а деякі відмовляються надавати свої паспорти.

Попри це, повернутися в Україну можна навіть лише зі свідоцтвом про народження. Для цього потрібно їхати через Білорусь і звернутися до українського посольства, щоб отримати посвідчення особи на повернення в Україну.

Якщо людина має українські документи, навіть протерміновані, встановити її особу зазвичай простіше – дані можна знайти в державних реєстрах. Далі шлях лежатиме через гуманітарний коридор «Мокрани – Доманове». Без документів – паспорта чи посвідчення на повернення – білоруські прикордонники з країни не випустять.

Helping to Leave/Bogdana Ferguson (Courtesy Photo)

Пункт пропуску «Доманове» на Волині, який є частиною єдиного гуманітарного коридору «Мокрани – Доманове» для в'їзду на вільну територію України після залишення окупації, грудень 2025 року

Після виїзду: де жити, як оформити документи та отримати допомогу

Після перетину кордону людям потрібно вирішувати чимало практичних питань: де жити, як відновити документи, оформити виплати та звикнути до сервісів, якими вони могли ніколи не користуватися. Особливо складно тим, хто виїжджає без родичів і знайомих на підконтрольній владі України території.

Олег після проходження гуманітарного коридору потрапив до транзитного пункту в невеликому селі на **Волині**. Там людей годують і дають можливість тимчасово пожити. Зараз він орендує житло, але каже, що ціни на нерухомість високі. Тому планує оформити необхідні документи та виїхати до **Німеччини**.

Там чоловік хоче опанувати мову, вивчитися на масажиста, а згодом – на фізіотерапевта.

Фахівчиня Helping to Leave надає консультацію після проходження гуманітарного коридору «Мокрани – Доманове», грудень 2025 року

У благодійному фонді Save Ukraine кажуть, що людям допомагають відновити документи, знайти тимчасове житло та отримати психологічну підтримку.

Також люди, які повертаються, можуть отримати державну виплату – 50 тисяч гривень на кожну дитину. Є й регіональні програми підтримки, а для тих, кому ніде зупинитися, – можливість тимчасового проживання в центрах Save Ukraine.

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

Почати нове життя. Чи достатньо 50 тисяч «підйомних» для тих, хто виїхав із окупації?

У «Донбас СОС» також з'ясовують, яка допомога потрібна людям після приїзду. Зокрема, на пункті пропуску «Мокрани – Доманове» громадські організації проводять первинне опитування. Потім інформацію передають «Донбас СОС», після цього вони зв'язуються із людьми приблизно через місяць і три місяці після виїзду.

За спостереженнями директорки «Донбас СОС» Віолети Артемчук, зазвичай люди середнього та старшого віку мають родичів або знайомих, у яких можуть пожити перший час. Але це не завжди означає, що вони знайшли постійне житло.

А от молоді часто фактично нікуди йти. У таких випадках їх підхоплюють громадські організації.

Є й інша проблема: після кількох років життя в окупації люди можуть не знати, як працюють звичні для інших послуги. Наприклад, як користуватися застосунком «Дія», оформити через нього допомогу. Директорка «Донбас СОС» згадує і випадок, коли людині порадили надіслати документи «Новою поштою», бо так було б швидше. Але та не зрозуміла, про що йдеться.

> *«Для людей, які тільки виїхали, це «терра інкогніта»,* – пояснює Віолета Артемчук.

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

«Кінець міфу про шахтарський край»: Росія добиває шахти Донбасу, а обіцяла «відродження»

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

Втекти від Росії. Поради для тих, хто хоче виїхати з окупованих територій

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

«Я Україні не потрібна взагалі»: хто та що має сказати людям в окупації?

Україна | Війна | Донбас

© Радіо Свобода, 2026 | Усі права застережено.